

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

DIRECTIONS FOR IMPROVING METHODS OF CREDIT PORTFOLIO MANAGEMENT OF COMMERCIAL BANK

Науковий керівник: канд. екон. наук, доц. кафедри економіки
Івашченко Алла Григорівна,
Здобувач вищої освіти: Саватєєв Андрій Дмитрович
Supervisor: Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
of the Department of Economics
Ivashchenko Alla Grigorivna
Higher education applicant: Savateev Andriy Dmitrievich

Анотація: Роботу присвячено актуальним питанням ефективного управління кредитним портфелем комерційного банку та визначено ключові етапи процесу управління кредитним портфелем банку. Окрема увага приділена визначенню ролі процесу управління кредитним портфелем комерційного банку у забезпеченні його прибуткової діяльності та обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення сучасних методів управління кредитним портфелем в банківських установах України.

Ключові слова: кредитний портфель, кредитний ризик, управління кредитним портфелем банку, непрацюючі кредити (NPL), стрес-тестування кредитного портфеля банку.

Annotation: The work is devoted to the current issues of effective management of the credit portfolio of a commercial bank and identifies the key stages of the bank's credit portfolio management process. Special attention is paid to determining the role of the commercial bank's credit portfolio management process in ensuring its profitable activity and substantiates practical recommendations for improving modern methods of credit portfolio management in banking institutions of Ukraine.

Keywords: loan portfolio, credit risk, bank loan portfolio management, non-performing loans (NPL), bank loan portfolio stress testing.

Кредитна діяльність є одним із ключових напрямів функціонування комерційних банків і становить основне джерело прибутку банківських установ, так як кредитні операції банків, тобто, їх кредитний портфель (сукупність всіх наданих банком кредитів), становить більшу частину банківських активів (65%-75%) та є цілісним об'єктом управління.

Надання позик виступає провідною економічною функцією банків, яка реалізується з метою фінансування споживчих потреб, інвестиційних проектів підприємств, домогосподарств і державного сектору. Водночас ризики, пов'язані з неповерненням кредитів, особливо великого обсягу, можуть спричинити не лише банкрутство самого банку, а й мати масштабні негативні наслідки для пов'язаних з ним суб'єктів господарювання, фінансових установ і фізичних осіб, що створює системні ризики для економіки в цілому. Зокрема, йдеться про кредитний ризик, що виникає внаслідок несвоєчасного або неповного повернення, або пов'язаний взагалі з не поверненням позичальником кредиту (основної суми боргу) та нарахованих відсотків.

Отже, кредитний ризик є основним та більш вагомим серед усіх інших банківських ризиків, що має тенденцію концентруватися в кредитному портфелі банку та виступає одним із чинників впливу на його фінансову стабільність, платоспроможність, прибутковість та загальний рівень довіри з боку клієнтів і партнерів. Високий рівень кредитного ризику може призвести до зниження якості активів, зростання обсягів проблемної заборгованості, втрат капіталу та, в окремих випадках, до банкрутства банку. Саме тому управління кредитним портфелем банку та його кредитним ризиком є ключовим елементом системи

ризик-менеджменту комерційного банку та потребує постійного вдосконалення методів оцінки, контролю та мінімізації можливих втрат [2].

Щодо важливості та необхідності вдосконалення методів управління кредитним портфелем, говорить і наявність значного рівня непрацюючих кредитів (NPL) банківського сектору України, що свідчить про падіння якості кредитного портфеля та зниження ефективності заходів з управління кредитним ризиком.

Так, на 1 січня 2025 року частка непрацюючих кредитів (NPL) по банківській системі України (БСУ) склала 30,3%, досягнувши 393,2 млрд. грн. При цьому більшість непрацюючих кредитів (NPL) складають кредити бізнесу, де частка непрацюючих кредитів (NPL) становить 39%, а частка непрацюючих кредитів (NPL) щодо роздрібних кредитів становить 15,5% [1]. Тому, з метою уникнення проблемної заборгованості (NPL), забезпечення стабільного функціонування, як окремого банку, так і банківського сектору вцілому, підвищення ефективності кредитної діяльності та захисту від можливих фінансових втрат, управління кредитним портфелем банку набуває особливого значення та актуальності.

Досліджені наукові підходи дали змогу сформулювати комплексне визначення поняття «управління кредитним портфелем банку», як сукупність організаційних, аналітичних і стратегічних заходів, спрямованих на формування, контроль, оцінку та оптимізацію складу кредитних вкладень банку з метою забезпечення їх прибутковості, ліквідності та мінімізації кредитного ризику.

Управлінням кредитним портфелем банку неможливо без його глибокого аналізу, який здійснюється у двох основних напрямках: аналіз структури та динаміки кредитного портфеля (за строками кредитування, валютою кредитів, видами кредитних продуктів, галузями економіки тощо) та якісний аналіз кредитного портфеля (оцінка ризику та дохідності кредитного портфеля). На основі цього аналізу керівництво банку формує ефективний кредитний портфель та приймає рішення щодо зміни його структури з метою підвищення дохідності вкладень та оптимізації з погашення позик, що позначається на ліквідності та прибутковості банку.

З метою уникнення проблемної заборгованості (NPL) та підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку доцільним буде впровадження наступних напрямів підвищення ефективності управління його кредитним портфелем, а саме:

- удосконалення методик оцінки кредитоспроможності позичальників банку з впровадженням автоматизованих скорингових моделей з використанням big data, заснованих на машинному навчанні та поведінкових індикаторах, що дозволяє підвищити точність в оцінці кредитоспроможності клієнтів та покращити якість кредитного портфеля банку, зниживши ризик суб'єктивного впливу при прийнятті рішень [3];

- розширення використання практики стрес-тестування кредитного портфеля банку з урахуванням сценаріїв макроекономічних шоків, коливань валютного курсу, рівня інфляції, рівня безробіття тощо, що дозволяє банкам своєчасно виявляти вразливі зони кредитного портфеля та коригувати кредитну політику [4];

- диверсифікація кредитного портфеля банку через встановлення внутрішніх лімітів на кредитування окремих галузей, регіонів та типів позичальників з метою уникнення високої концентрації кредитів в окремих галузях, що має більшу ймовірність виникнення проблем із поверненням коштів у разі кризових явищ та підвищує вразливість банку до секторних ризиків [4];

- інтеграція ESG-критеріїв у кредитну політику банку, що включає перехід до екологічного й соціально відповідального фінансування, використовуючи у процесі кредитування набір факторів, які виступають індикаторами для оцінки впливу діяльності банку на довкілля, суспільство та корпоративне управління [4];

- впровадження систем раннього виявлення проблемної заборгованості, тобто раннього попередження про ознаки погіршення фінансового стану позичальника та ризику

(Early Warning Systems (EWS)), що базуються на моніторингу платіжної дисципліни, фінансової звітності, змін у поведінці клієнтів та інших індикаторів [4];

- активне управління проблемною заборгованістю, що включає реструктуризацію, продаж портфелів NPL (непрацюючих кредитів), співпрацю з факторинговими та колекторськими компаніями [4];

- розширення інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття рішень, використовуючи сучасні інформаційно-аналітичні системи, які інтегровані з CRM-платформами ризик-аналізу та базами фінансових даних, що дозволяє банкам формувати точні прогнози та оптимізувати ризик-менеджмент, суттєво зменшуючи кількість помилкових рішень, що приводить до підвищення ефективності процесу управління кредитним портфелем [4];

- посилення внутрішнього контролю та управління ризиками, яке має бути інтегрованим на всіх рівнях управління – у стратегічне планування, корпоративне управління та процес прийняття рішень через застосування комплексного підходу та впровадження комплексних систем внутрішнього контролю (risk governance framework), з метою зменшення обсягу збитків та забезпечення довгострокової фінансової стабільності банку [4].

Реалізація наведених напрямів вдосконалення методів управління кредитним портфелем банку може забезпечити не лише підвищення його якості, але й зменшення впливу кредитного ризику на його фінансові результати, що загалом може суттєво підвищити ефективність функціонування банківських установ та активізувати кредитний процес, спрямований на збільшення вкладень у реальний сектор економіки. У контексті динамічного розвитку банківського ринку, цифровізації та глобальних змін регуляторного середовища, зазначені пропозиції є вкрай актуальними для підвищення конкурентоспроможності банківських установ в Україні.

Список літератури

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 25.05.2025).
2. Городецька Т. Б., Зайченко К. С., Іващенко А. Г. Методичні підходи до зниження кредитного ризику. Економіка. Фінанси. Право. Київ, 2021. № 11/1. С. 16-20. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/317> (дата звернення: 25.05.2025).
3. Черненко О. І. Інтелектуальні моделі в управлінні банківськими ризиками. Фінанси України. 2022. №10. С. 55-61.
4. Базельський комітет з банківського нагляду. Принципи управління кредитними ризиками. Базель, 2000.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_035?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 22.05.2025).